Persbericht

Brussel, 15 november 2023

Bevestiging van de omslag naar daghospitalisatie in een uitdagende financiële situatie.

MAHA-analyse 2022, met een eerste blik op 2023.

De Belgische ziekenhuissector verkeert in zwaar weer. In 2022 tekenen alle algemene ziekenhuizen samen voor de eerste keer een verlies op voor de kernactiviteiten. Het gewoon bedrijfsresultaat bedraagt -181 miljoen euro. Dit komt omdat de kosten sneller stijgen dan de omzet. Vooral de indexatie van de lonen en de gestegen energieprijzen wegen zwaar. In 2023 wordt een lichte beterschap verwacht, omdat een aantal financieringen met vertraging geïndexeerd worden. Volgens onze eerste inschattingen voor 2023 zal het resultaat echter negatief blijven.

Even onrustwekkend is de evolutie van de solvabiliteit (eigen vermogen) en de vrije cashflow van de ziekenhuissector. Beide krimpen in 2022, wat de kredietwaardigheid van de sector onder druk zet en dus de mogelijkheden om noodzakelijke investeringen op peil te houden.

De omslag naar daghospitalisatie zet zich in 2022 en 2023 duidelijk verder door. Dat betekent dat patiënten steeds meer slechts een dag in het ziekenhuis voor ingrepen - zoals bijvoorbeeld een galblaasoperatie - verblijven. De overheid stuurt ook aan op een versterking van de daghospitalisatie.

Het HR-beleid in de ziekenhuizen blijft een uitdaging van formaat. Ondanks alle overheidsmaatregelen om meer handen aan het bed te krijgen en het beroep met een betere verloning aantrekkelijker te maken, blijven ziekenhuizen met personeelstekorten kampen. Het absenteïsme blijft in 2022 met ruim 11,4% ziekteverzuim in opmars. Ook de vacatures blijven moeilijk om in te vullen, hoewel de situatie wel ietwat verbeterde ten opzichte van 2021.

Belfius Strategic Research ploos de cijfers van 2022 van alle 86 algemene ziekenhuizen uit en maakte een eerste inschatting van de halfjaarcijfers tot en met juni 2023, op basis van een enquête waar driekwart van de ziekenhuizen aan deelnam.

57,4% procent van alle opnames gebeuren al in daghospitalisatie

Het aantal klassieke opnames zit nog steeds niet op het niveau van 2019, het jaar voor de Covid-19-crisis. Ondanks het lichte herstel van de afgelopen jaren zit het aantal klassieke opnames nog 6,4% lager dan in 2019. De daling doet zich voor in alle soorten afdelingen, behalve in de geriatrie en pediatrie. Tegelijkertijd daalt de verblijfsduur van een klassieke opname, gemiddeld bedraagt deze nu 5 dagen.

Tegenover de daling in de klassieke opnames staat de duidelijke opmars van de daghospitalisaties, die nu al 57,4% van alle opnames uitmaken. De trend versnelt nog in 2023. Vooral de chirurgische daghospitalisatie neemt een hoge vlucht. Op basis van de enquêtegegevens van de eerste helft van 2023 schatten we in dat deze dit jaar met maar liefst 22 procent toenemen. Dat heeft onder meer te maken met een betere overheidsfinanciering en een uitbreiding van behandelingen die in aanmerking komen voor financiering binnen het chirurgisch dagziekenhuis. Maar ook het gebrek aan personeel drijft ziekenhuizen naar het intensifiëren van hun dagopnames. Het overheidsbeleid is alleszins gericht op een shift van klassieke opnames met langere verblijfsduur naar daghospitalisatie.

Belfius

Het gewoon bedrijfsresultaat van de sector kleurt voor het eerst rood

In 2022 gaat het gewone bedrijfsresultaat van de algemene ziekenhuizen er met 328 miljoen euro op achteruit en leidt tot een verlies van -181 miljoen euro. Zowel Vlaanderen, Wallonië als Brussel delen in de klappen. De reden is niet ver te zoeken. Hoewel de globale omzet van de sector - met 6,6 % - sterk is toegenomen, stegen de kosten - met 8% - nog meer.

De hogere omzet werd vooral gedreven door de verhoging van het Budget Financiële Middelen (BFM +10,4%) en door hogere farmaceutische inkomsten (+8,9%). Met dit BFM betalen de ziekenhuizen hun hoteldiensten en zorgpersoneel van gehospitaliseerde patiënten. De opvallende stijging van het BFM in 2022 valt te verklaren door de indexering en door verschillende maatregelen van de federale regering om te investeren in de aantrekkelijkheid van het zorgberoep. Het zorgpersoneelsfonds voorziet in een betere omkadering van het zorg- en zorgondersteunend personeel, kortom in meer handen aan het bed om het zorgberoep te herwaarderen. De nieuwe loonschalen werden ook uitgerold, waardoor heel wat zorgberoepen een loonsverhoging ontvingen. Het BFM wordt daarnaast beïnvloed door 5 loonindexeringen in 2022. Ook in 2023 zorgen de automatische loonindexeringen voor een aanzienlijke versteviging van het BFM, opnieuw met 10,3% volgens onze raming op basis van het 1e semester 2023, maar in realiteit zal dit voor het hele jaar eerder 7,5% zijn.

In de omzet zitten ook de artsenhonoraria, die in 2022 slechts 1,6% toenamen. Deze bescheiden toename weerspiegelt de nog steeds zwakkere ziekenhuisactiviteit van *voor* Covid en tegelijkertijd was er slechts een beperkte indexatie van de artsenhonoraria. De artsenlonen worden zoals steeds met een jaar vertraging aangepast aan de levensduurte, wat de ziekenhuisfinanciën in de afgelopen periode van galopperende inflatie parten heeft gespeeld, waarbij de omzet de kosten dus niet helemaal volgde. Een deel van het personeel – bij consultaties en medisch-technische diensten bijvoorbeeld – wordt immers betaald uit deze artsenbijdragen.

Volgens onze eerste ramingen zouden de artsenhonoraria met 7,9% aangroeien dankzij de toegepaste indexatie en een beperkte stijging van de activiteit in 2023.

Door de inflatieschok stegen de kosten meer dan de omzet

In 2022 worden de ziekenhuizen geconfronteerd met een aanzienlijke stijging van de energiekosten (+62%) evenals in de aankoop van voeding (+17%). De hogere energiekosten zullen ook in 2023 een zware dobber blijven, aangezien de prijzen op voorhand werden vastgeklikt op basis van de toekomstige prijsverwachtingen. We schatten in dat de energiekost dit jaar ten opzichte van 2022 met maar liefst 77% stijgt, met name met 169 miljoen euro. De overheid voorzag voor het 1e semester van 2023 een extra energie-enveloppe van 72 miljoen euro voor de algemene en universitaire ziekenhuizen samen, wat slechts ten dele de pijn verzacht.

De personeelskosten zijn de belangrijkste uitgave voor een ziekenhuis. Ze kenden een historische stijging van 14,5% in 2022. De lonen werden met 8% geïndexeerd. En verder zijn er de loonsverhogingen in het kader van de versterking van het zorgberoep. Er is ook een volume-effect: er kwamen 2.134 personeelsleden bij, een stijging met 2%.

Ook in 2023 zullen de personeelskosten toenemen, volgens onze eerste ramingen met 9,4%.

De verdere evolutie van het gewoon bedrijfsresultaat oogt onrustwekkend

Van de 86 algemene ziekenhuizen tekenen er 49 een verlies op. Bij de ziekenhuizen die wel nog winst optekenen, halen 24 instellingen slechts een gewoon bedrijfsresultaat van minder dan 1% van de omzet. Een resultaat dat we als niet duurzaam beschouwen. 84% van de ziekenhuizen verkeren dus in een precaire situatie. De sombere resultaten doen zich in alle regio's voor.

De vooruitzichten zijn niet rooskleurig. Op basis van de cijfers tot en met juni 2023 verwachten we voor dit boekjaar nog steeds dat het gewoon bedrijfsresultaat rood kleurt. Voor de hele sector zou dit volgens onze eerste voorzichtige ramingen evolueren naar -0,73% van de omzet, wat iets beter is in vergelijking met de -0,96% voor het boekjaar 2022.

Als we de uitzonderlijke elementen - zoals de inhaalbedragen van vorige jaren - meenemen in het resultaat, dan eindigt het resultaat van het boekjaar 2022 nog net boven de lat, namelijk op 37 miljoen euro. Voor de 86 ziekenhuizen samen is dat uiteraard een flinterdunne winst.

Ook de vrije cashflow evolueert ongunstig. De vrije beschikbare marge om zelf investeringen te financieren krimpt, evenals de mogelijkheden om nieuwe langetermijnleningen aan te gaan. Voor de hele sector bedraagt de vrije beschikbare marge slechts 165 miljoen euro, nog zowat een derde ten opzichte van 2021.

Personeelsuitdagingen blijven groot

In 2022 werden er in de algemene ziekenhuizen 107.788 voltijdsequivalenten (vte) tewerkgesteld, interimarissen niet meegeteld. Dat zijn 2.134 vte's meer dan in 2021, een toename van 2%. De personeelstoename was met 2,6% het grootst in Wallonië.

Het verplegend personeel ging er slechts met 402 vte's op vooruit, terwijl het administratief personeel er 438 bijtelde. Het verplegend personeel maakt nu 53% van de hele personeelspopulatie uit. Ondanks alle maatregelen om het verplegend beroep aantrekkelijker te maken, zien we deze populatie tussen 2018 en 2022 slechts met 2.028 vte's of 3,7% toenemen. Omdat hun verloning is verbeterd, kiezen heel wat verzorgers er ook voor om slechts deeltijds te werken. Wat ook opvalt is de aanwas van het aantal uitzendkrachten, in 2022 waren dat 1.900 voltijdsequivalenten.

Die tijdelijke werkkrachten zijn hoogst noodzakelijk omdat de ziekenhuissector met een hoog absenteïsme blijft kampen. In 2022 bedroeg dit maar liefst 11,4 %. Bovendien neemt het langdurig ziekteverzuim van meer dan 1 jaar nog steeds toe. In de eerste helft van 2023 loopt dit naar 4,1% op. Anderzijds daalde het kortdurend ziekteverzuim van 4,1% naar 3,8%, wat hoopvol lijkt. De afwezigheden verhogen de werkdruk, waardoor nog meer personeelsleden kunnen uitvallen. Het lijkt een vicieuze cirkel waar moeilijk uit te ontsnappen valt.

Intussen stijgt het aantal vacatures voor het verplegend personeel met zevenmijlslaarzen, terwijl het steeds moeilijker wordt om ze in te vullen. De Belgische ziekenhuizen hadden in 2022 ruim 2.800 openstaande betrekkingen in de verpleging, dat zijn er een vijfde meer dan in 2021. Deze dienden onder meer om vertrekkers te vervangen. De sector blijft echter met een tekort bij het verplegend personeel kampen, dit bedraagt nog steeds 5%. Dit betekent concreet dat ziekenhuizen geregeld afdelingen gesloten moeten houden.

Ten slotte dragen sommige ziekenhuizen een zware pensioenlast voor hun statutair gepensioneerd personeel. Het huidige aantal actieve vastbenoemden draagt bij aan die pensioenfactuur, maar omdat hun aantal jaar na jaar slinkt, moeten de ziekenhuizen steeds hogere responsabiliseringsbijdragen betalen.

Solvabiliteit voor het eerst onder druk

De algemene ziekenhuizen konden het afgelopen decennium jaar na jaar hun eigen vermogen beperkt laten aansterken. Die tendens wordt onderbroken. Zowel in Vlaanderen, Wallonië en Brussel komt het eigen vermogen voor het eerst onder druk. Dit komt omdat een negatief resultaat het eigen vermogen aanspreekt. Een gezonde solvabiliteit wordt beschouwd als een eigen vermogen van minstens 20% van het balanstotaal (investeringssubsidies niet meegerekend).

Eerder stipten we al aan dat de liquiditeit aanzienlijk onder druk staat. Een combinatie van een dalende liquiditeit en solvabiliteit voor de algemene ziekenhuizen is een alarmsignaal.

We stellen ook vast dat de investeringsgraad in de infrastructuur (terreinen en gebouwen) sinds 2018 structureel daalt. In 2018 werd er bruto nog 1,4 miljard euro geïnvesteerd in de terreinen en gebouwen, in 2022 bedroeg dat nog 1,2 miljard euro, gedreven door één groot project. Door de gestegen bouwkosten en hogere rentevoeten is het ook moeilijker geworden om het patrimonium op peil te houden. De bruto-investeringen in medische uitrusting stegen met 3,5% naar 320,2 miljoen euro.

De schuldgraad van de algemene ziekenhuizen loopt verder op naar 32% van de balans. Vooral de toename in Wallonië (38,3% van het balanstotaal) en Brussel (41,1%) vallen op. Vlaanderen kent actueel een tragere investeringsgolf in de vernieuwing van haar ziekenhuizen. De schuldgraad neemt er lichtjes af richting 26,1% van het balanstotaal.

Besluit

Ondanks alle extra maatregelen van de overheid, o.a. om de sector tijdens Covid te ondersteunen, staat het water de algemene ziekenhuizen aan de lippen. Meer ziekenhuizen draaien met verlies of bevinden zich in de gevarenzone. Het nijpende personeelsgebrek blijft aanhouden. Verdere hervormingen blijven noodzakelijk om de ziekenhuisfinanciering opnieuw vlot te trekken.

Meer weten?

Perscontact
Belfius Bank & Verzekeringen
Ulrike Pommee, + 32 (0)2 222 02 57 / ulrike.pommee@belfius.be - press@belfius.be
www.belfius.be